Spiritului antreprenorial în România, analiză pe baza Raportului de țară al Global Entreprenuership Monitor din anul 2014

Dr. Agnes Nagy, consultant strategie BNR

1.Introducere

Studiul spiritului antreprenorial în România în cardul acestui proiect a început în anul 2008, ultimul Raport disponibil fiind din anul 2014. Studiul Global Entreprenuership Monitor(GEM) a cuprins 72,4% din populația lumii și 90% din PIB-ul mondial.

În 2014 în țara noastră rata activității antreprenoriale în stadiu incipient a fost de 11,35% din populația adultă în vârstă de muncă. Această rată a fost ușor mai mare decât în 2013 (10,1%), mai mare decât rata înregistrată în Croația, Ungaria, Polonia și similară cu rata măsurată în Lituania. Ponderea antreprenorilor care pornesc o nouă afacere a scăzut la 5,33% în 2014 de la 7,94% în 2013. Această rată se situează la niveluri similare cu cele ale Croației, Ungariei, Lituaniei și Poloniei.

Încurajator, ponderea tinerilor antreprenori de afaceri a crescut la 6,17% în anul 2014, de la 4,20% în 2013, cea mai mare dintre economiile bazate pe eficiență din UE.

Un total de 2.001 adulți au fost intervievați în studiul populației pentru acest segment (Adult Population Survey). Pentru a evalua condițiile naționale care influențează activitatea antreprenorială, 36 de experți naționali au completat un chestionar privind factorii legați de mediul antreprenorial. Rata activității în stadiul incipient bazată pe oportunități a crescut la 7,96% în 2014 în comparație cu 2013 (6,8%). Această valoare este mai mare decât în Croația, Ungaria și Polonia, dar mai mică decât cea din Lituania (9,01%). Rata antreprenoriatului în stadiu incipient bazat pe necesități este de 3,28%, similar cu rata înregistrată în 2013. Raportul între antreprenori în stadiu incipient motivați de oportunitate și cei motivați de necesitate a crescut (de la 1,39 în 2011 la 2,43 în 2014).

În România, activitatea antreprenorială în stadiu incipient pare să fie mai orientată spre sectorul serviciilor (31,31%), urmată de sectorul extractiv și industrie. Doar 15,57% dintre antreprenorii din faza incipientă folosesc tehnologie de ultimă generație, 25,82% tehnologie nouă. Pe de altă parte cei mai mulți antreprenori în stadiu incipient (62,0%) oferă între 1-5 locuri de muncă.

Potrivit Raportului, în Romania, comparativ cu alte state, mediul antreprenorial are condiții mai puțin adecvate în ceea ce privește politicile guvernamentale, educația antreprenorială în școala primară și secundară, precum și în finanțele antreprenoriale. Cele mai bine cotate condiții sunt dinamica pieței interne și infrastructura profesională și comercială. Experții naționali au fost, de asemenea, întrebați despre cele mai importante constrângeri, dar și sprijin pentru încurajarea antreprenoriatului în țară. Putem observa faptul că, în opinia experților, politicile guvernamentale reprezintă o constrângere în fiecare țară analizată din UE, bazată pe eficiență, urmată de sprijin financiar și condiții-cadru de educație și formare. Deși condiția cadrului de sprijin financiar este plasată pe locul al doilea în cazul fiecărei țări analizate, în România, din perspectiva experților naționali, aceasta este o problemă foarte presantă.

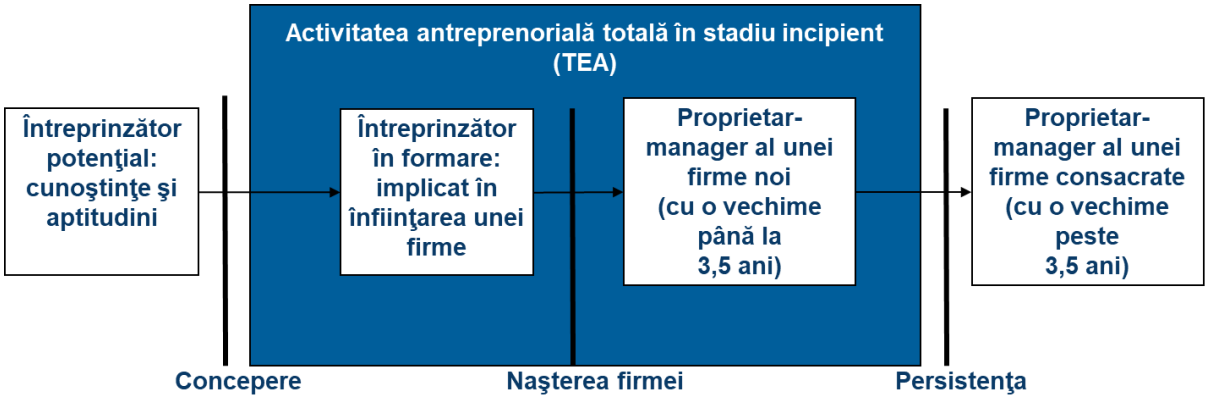
Datele pentru anul 2014 arată cel mai important succes instituțional din perspectiva experților naționali: condiția cadrului de sprijin financiar din Croația, Ungaria și Lituania, programele guvernamentale din Polonia și climatul economic din România.

Cea mai frecventă recomandare în cazul fiecărei țări analizate este sprijinirea politicilor guvernamentale pentru antreprenoriat. În România a doua recomandare cea mai frecventă este sprijinul financiar pentru antreprenoriat, urmat de îmbunătățirea educației și formării antreprenoriale, care ocupă locul al doilea în cazul Croației, Ungariei și Poloniei și primul loc în cazul Lituaniei.

Așa cum am prezentat în articolul precedent (vezi Opinii BNR: *Ce este și cum se măsoară activitatea antreprenorială prin cercetarea ” Monitorizarea globală a antreprenoriatului”*), proiectul Global Entreprenuership Monitor consideră antreprenoriatul ca un proces care cuprinde diferite faze, de la intenția de a începe, până la începerea, apoi conducerea unor întreprinderi noi sau înființate și chiar întreruperea unei afaceri (Xavier și colab., 2013, p. 13). *Potențialii antreprenori* sunt identificați ca acele persoane care manifestă atitudini antreprenoriale ca potențiale premise ale antreprenorului. Acești indivizi consideră că dețin capacitățile de a începe o nouă afacere, văd oportunități pentru antreprenoriat și nu ar fi descurajați să facă acest lucru de teama eșecului (Amorós și Bosma, 2014, p. 19). Pentru unii potențiali antreprenori, intențiile lor de a începe afaceri sunt susținute de percepțiile pe care societatea le are asupra antreprenorilor, de statutul pe care acești indivizi îl au în societatea în care își desfășoară activitatea și de faptul că mass-media reprezintă pozitiv antreprenorii (Xavier și colab., 2013, p. 13). Următoarea fază este *activitatea antreprenorială în formare,* cu persoane care încep o nouă afacere cu vârsta mai mică de 3 luni. *Noii proprietari de afaceri* sunt definiți ca acei foști antreprenori care au început să lucreze mai mult

de trei luni, dar mai puțin de trei ani și jumătate (42 de luni). Luate împreună aceste două faze sunt desemnate ca *activitate antreprenorială în stadiu incipient total (TEA).* Întreprinderile consacrate sunt acele foste întreprinderi noi care sunt active de peste 42 de luni. Procesul multifazic se ocupă și de întreruperea activității antreprenoriale (Amorós și Bosma, 2014, p. 19). Figura 1 rezumă procesul de antreprenoriat și definițiile operaționale ale GEM.

Fig.1 Activitatea antreprenorială în stadiu incipient total



Sursă: GEM, Raport global, 2014, pg. 19

"Cercetarea spiritului antreprenorial " în diferite țări generează:

- informații primare relevante asupra antreprenoriatului,
- măsuri armonizate asupra atitudinii, activității și caracteristicilor întreprinzătorilor care sunt în diferite faze ale antreprenoriatului,
- analizează aspirațiile întreprinzătorilor care țin afaceri, împreună cu alte caracteristici cheie asociate lor.

Odată cu creșterea importanței antreprenoriatului a crescut și necesitatea existenței unei baze de date comparabile la nivel internațional asupra acestui segment al economiei.

Antreprenor în accepțiunea acestei cercetări este cel care recunoaște, își asumă și face ca lucrurile să se și întâmple.

Proiectul de cercetare GEM se concentrează pe patru **obiective principale**:

1. măsurarea diferențelor dintre nivelurile activității antreprenoriale ale diferitelor ţări,
2. determinarea gradului în care activitatea antreprenorială influențează creșterea și dezvoltarea economică a diferitelor țări,
3. identificarea factorilor care determină nivelul activității antreprenoriale,
4. identificarea politicilor care pot duce la creșterea nivelului activității antreprenoriale.

În prezent câștigă importanță conturarea profilului antreprenorului.

2. Activități antreprenoriale în perspectivă internațională

Sondajele GEM au confirmat că nivelul activității antreprenoriale variază între țări la o rată destul de constantă, confirmând astfel în plus că necesită timp și coerență în intervențiile politice pentru a construi factori care contribuie la activitatea antreprenorială. Sondajele au confirmat, de asemenea, că activitatea antreprenorială, sub diferite forme (naștere, start-up, intraprenoriat), este corelată pozitiv cu creșterea economică, dar că această relație diferă de-a lungul fazelor dezvoltării economice (Ács și Szerb, 2007; Wennekers și colab., 2010). Figura 1 prezintă ratele TEA și PIB-ul pe cap de locuitor în cele 73 de economii participante la GEM în 2014. Putem vedea că în economiile cu PIB-ul scăzut pe cap de locuitor ratele TEA tind să fie ridicate, cu o proporție relativ mare de antreprenoriat bazat pe necesități. Pe măsură ce venitul pe cap de locuitor crește, firmele mai mari stabilite joacă un rol din ce în ce mai important în economie (ceea ce oferă o opțiune de angajare stabilă pentru un număr tot mai mare de oameni, servind ca o alternativă viabilă pentru a începe o afacere) (Xavier și colab., 2013, p. 26).

Raportul GEM ne arată faptul că ratele antreprenoriatului diferă și în economiile în stadii similare de dezvoltare economică-nu toate eforturile antreprenoriale par să aibă același impact asupra dezvoltării economice. Datele arată cu cât nivelul de dezvoltare al economiei este mai ridicat cu atât atitudinea de a demara o nouă afacere este mai redusă (există locuri de muncă la companii mari și consacrate).

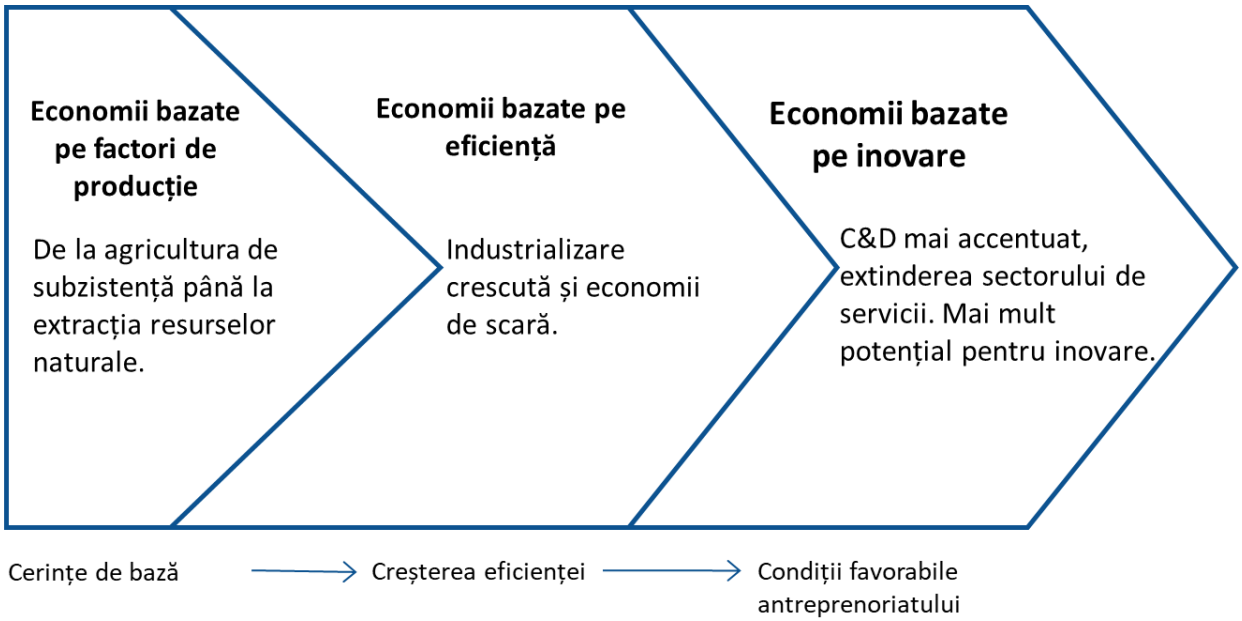
Rolul factorilor sociali și culturali care influențează percepțiile și atitudinea antreprenorială

Scopul cercetării GEM

1. Identificarea factorilor care determină nivelul activității antreprenoriale la nivel național precum și politicile care încurajează creșterea activității antreprenoriale.

2. Stabilirea legăturii antreprenoriatului cu creșterea economică și într-o perspectivă mai largă cu dezvoltarea economică (deorece antreprenorii creează noi afaceri, noile afaceri creează noi locuri de muncă, oferă populației o varietate de produse și servicii, intensifică concurența, crește productivitatea prin schimbările tehnologice și au un impact pozitiv asupra vieții individuale pe mai multe niveluri-punct de vedere Schumpeterian).

Tabel 1.Nivel de dezvoltare al economiei (conform BM)



Rata activității antreprenoriale în stadiu incipient (TEA), în anul 2013, în comparație internațională, ne situează la un nivel asemănător cu cel din Ungaria, Slovacia, Polonia, Croația, țări ale Uniunii Europene ce au aderat după 2004, așa zise foste socialiste, care doar după anul 1989 au avut posibiltatea să-și dezvolte economia de piață.

Se poate observa faptul că, nivelurile TEA din aceste țări sunt mai ridicate decât cele din tările cu o economie de piață de mult consacrată, una din explicații are legătura cu faptul că, în aceste țări posibilitățile de a întreprinde sunt mult mai multe, la fel și posibili antreprenori în devenire, iar în țările cu o economie bazată pe inovare antreprenorii în formare sunt mai puține, versus întreprinderi consacrate, însă domeniile noilor afaceri sunt cele mai performante, utilizând tehnologie de ultimă generație (având și posibilități financiare potrivite). Conform definiției GEM, antreprenoriatul este văzut ca un proces continuu care include antreprenori în formare, tineri

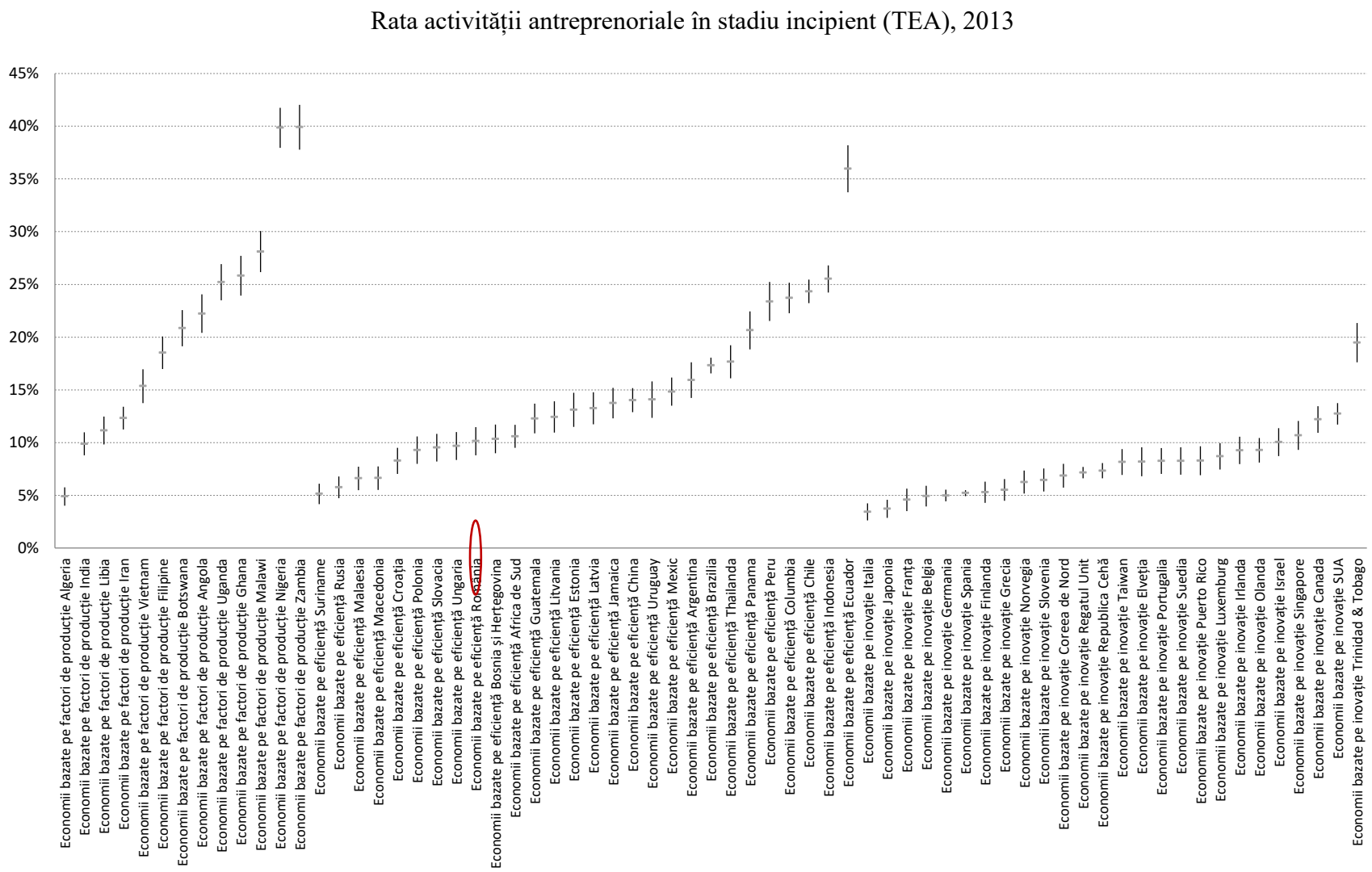
antreprenori de afaceri și antreprenori consacrați. Cele mai mari rate sunt atinse în economiile bazate pe factori, în timp ce cele mai scăzute rate de activitate antreprenorială în economiile bazate pe inovare. Cele mai mari rate de activitate antreprenorială sunt măsurate în Africa, urmate de America Latină și regiunea Caraibelor, în timp ce cele mai mici rate se găsesc în Europa. Ponderea acelor antreprenori în stadiu incipient care au fost motivați de necesitate este cea mai mare în economiile bazate pe factori, în timp ce ponderea celor care au fost implicați în activitate antreprenorială motivată de oportunități orientate spre îmbunătățire este cea mai mare în economiile bazate pe inovare (a se vedea anexa 3).

Raportul GEM ne arată faptul că ratele antreprenoriatului diferă și în economiile în stadii similare de dezvoltare economică - nu toate eforturile antreprenoriale par să aibă același impact asupra dezvoltării economice.

Datele arată cu cât nivelul de dezvoltare al economiei este mai ridicat, cu atât atitudinea de a demara o nouă afacere este mai redusă (există locuri de muncă la companii mari și consacrate).

Rolul factorilor sociali și culturali care influențează percepțiile și atitudinea antreprenorială

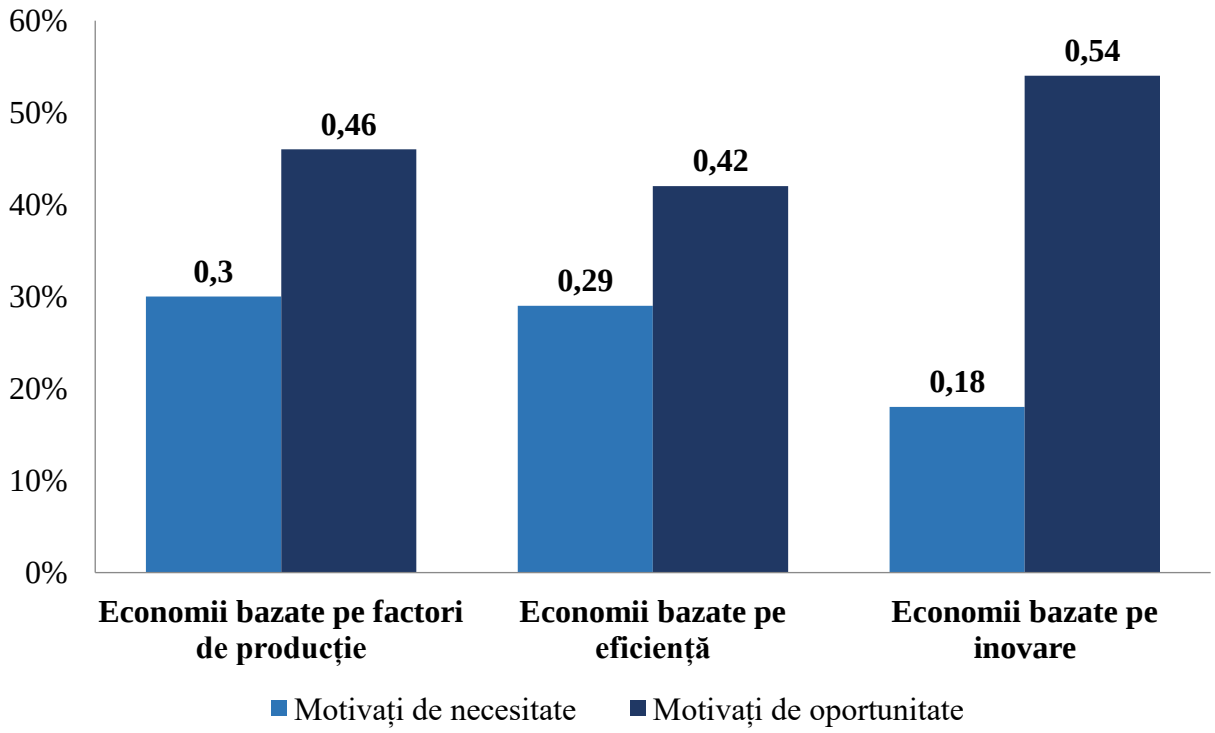
Fig.2. Activitatea antreprenorială în România, în comparaţie internaţională



Sursă: GEM, Raport global, 2014, pg. 33

Raportul GEM ne prezintă o examinare și asupra motivației antreprenoriale, motivații bazate pe necesitate sau pe oportunitate. Putem observa faptul că în cazul țărilor cu economii bazate pe eficiență (unde se încadrează și țara noastră) motivația de oportunitate are nivelul cel mai scăzut (42%), iar cea de necesitate este asemănătoare cu cea a țărilor bazate pe factori de producție (29%). Să nu uităm că suntem după criza financiară și economică globală, iar în țările care au avut un fundament mai puțin solid decât cele cu economii bazate pe inovare, numărul persoanelor care și-au pierdut locurile de muncă anterior a fost mai mare, iar modul în care au reușit să treacă peste această perioadă s-a bazat mai mult pe necesitate, decât pe oportunitate.

Fig.3 Motivații antreprenoriale, 2013



Sursă: GEM, Raport global, 2014, pg. 33

3. Activitatea antreprenorială în România

Tabel.2. Activitatea antreprenorială a României (%)

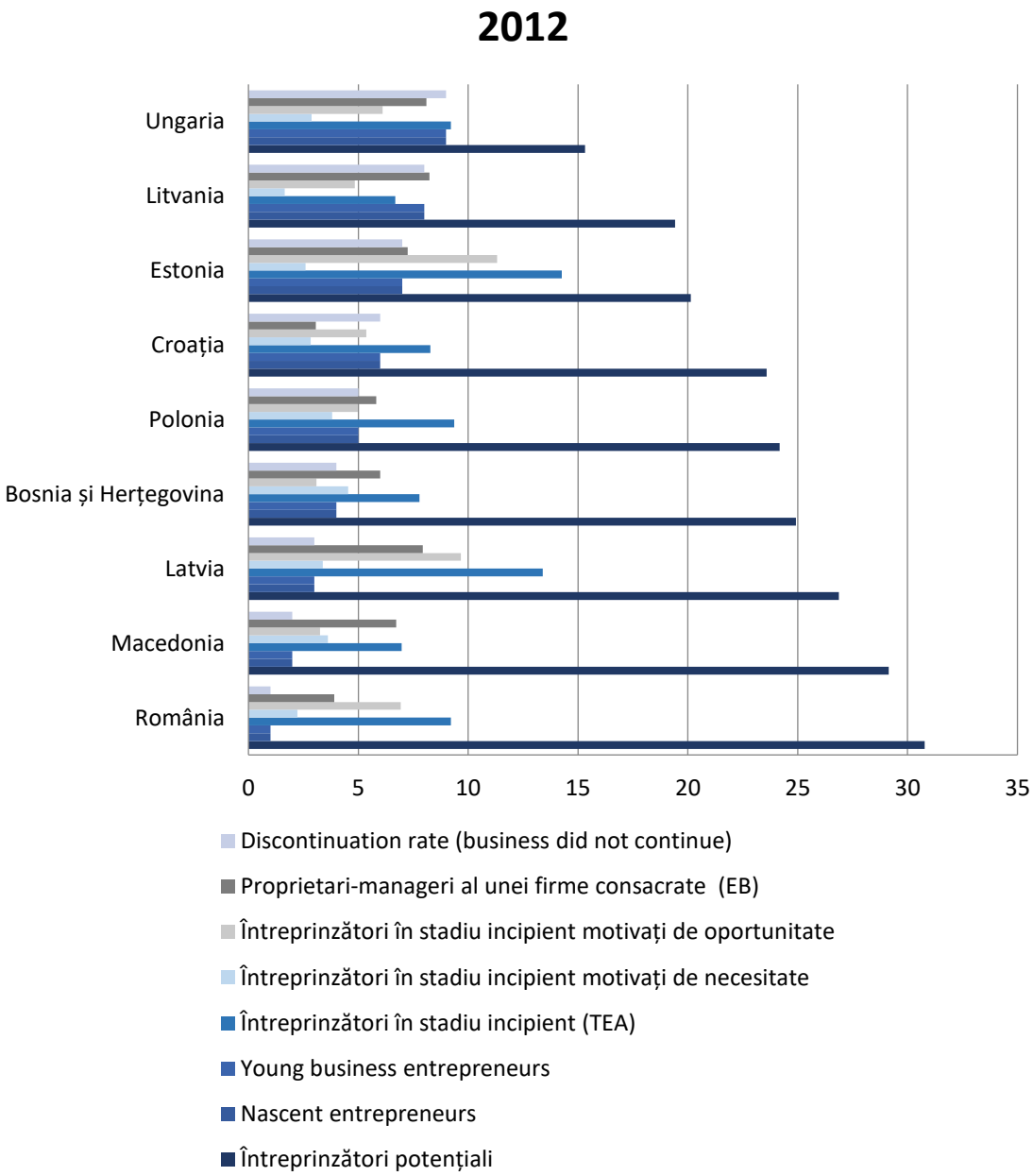
Activitatea antreprenorială	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Întreprinzători potențiali	13,6	11,5	9,4	10,65	27,71	30,78	26,82
Întreprinzători în formare	2,90	2,54	2,79	3,2	5,56	5,51	6,2
Proprietari-manageri al unei firme noi	1,30	1,56	2,30	1,09	4,51	3,83	4,2
Activitatea antreprenorială în stadiu incipient	4,02	3,98	5,02	4,29	9,89	9,22	10,1
Proprietari-manageri al unei firme consacrate	2,50	2,07	3,38	2,08	4,57	3,91	5,3
Activitatea antreprenorială în stadiu incipient motivată de oportunitate	2,68	2,12	2,76	2,94	5,68	6,94	6,78
Activitatea antreprenorială în stadiu incipient motivată de necesitate	0,56	1,37	1,71	1,27	4,09	2,23	3,20

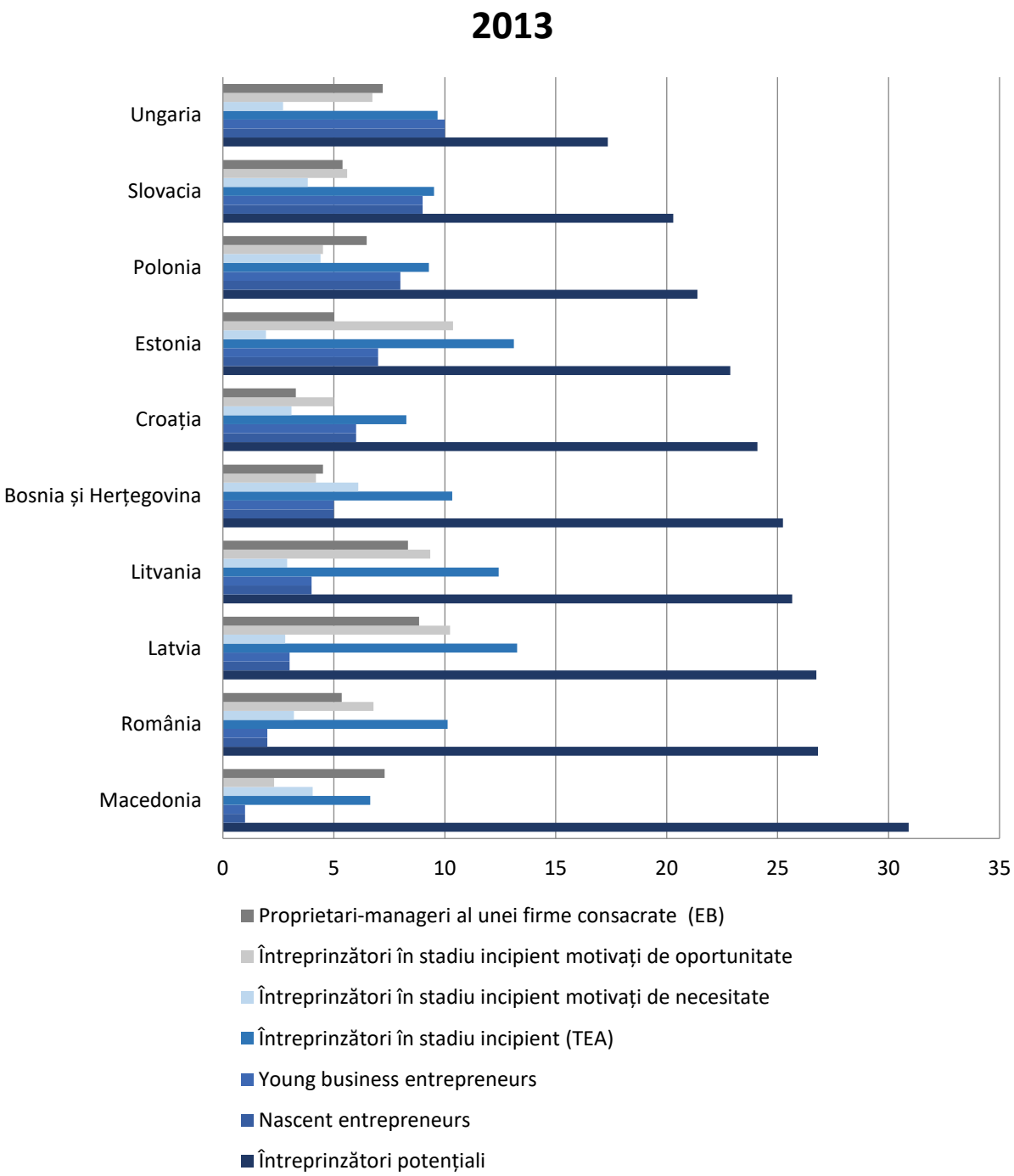
Sursă: GEM România, APS 2007-2013

Analizând datele din tabel, putem observa o dublare a numărului întreprinzătorilor potențiali, precum și creșterea activității antreprenoriale în stadiu incipient motivată de oportunitate după criza din 2009 și după a creștere a activității antreprenoriale motivată de necesitate imediat după criza financiară din 2009, ea scade și se menține acest trend.

Fig.4. Activitatea antreprenorială în economii bazate pe eficiență din ECE (%)

Așa cum se poate observa în cadrul țărilor din Europa Centrală și de Est (ECE) la întreprinzători potențiali se situează la cel mai mare procent (antreprenoriatul fiind încurajat în țara noastră)





Examinând caracteristicile socio-demografice ale întreprinzătorilor în stadiu incipient în anul 2013, antreprenorul este de sex masculin, cu vârsta cuprinsă între 25-34 ani, cu venituri ale gospodăriei, care face parte 33% relativ mari, cu educație postliceală. Aceste caracteristici sunt asemănătoare celor din 2007.

Tabel 3. Caracteristicile socio-demografice ale întreprinzătorilor în stadiu incipient (TEA) (%)

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
SEX	**Bărbaţi**	4,95	5,89	6,91	5,13	12,52	13,19	**12,4**
	Femei	3,09	2,10	3,17	3,19	7,33	5,33	7,9
VÂRSTĂ	**18-24**	1,09	2,16	6,60	4,11	7,87	10,11	11,8
	25-34	7,54	7,10	6,74	7,24	14,64	13,18	**14,6**
	35-44	4,07	4,42	6,15	4,24	9,39	10,22	11,0
	45-54	3,69	3,33	4,39	2,84	10,20	7,72	8,3
	55-64	1,60	1,15	0,34	1,64	4,55	2,57	3,9
VENITUL GOSPODĂRIEI	**Mic (33%)**	0,88	0,80	0,64	0,58	2,21	2,10	6,7
	Mediu (33%)	1,18	1,23	0,98	1,47	5,39	5,16	6,5
	Mare (33%)	3,88	4,14	3,34	3,55	11,13	11,25	**15,8**
EDUCAȚIE	**Peste 8 clase (fără absolvire)**	0,00	3,35	0,98	3,28	2,66	6,38	5,0
	Peste 8 clase + absolvire	1,06	3,04	4,26	3,21	9,28	8,11	8,3
	Postliceal	3,10	2,05	9,23	6,45	12,66	12,48	**15,3**
	Universitar	8,15	6,98	8,80	12,94	14,84	22,82	15,0

Sursă: GEM România 2007-2013, Adult Population Survey

În ceea ce privește profilul întreprinzătorului consacrat în anul 2013, conform tabelului 4., întreprinzătorul consacrat este de sex masculin, cu vârsta cuprinsă între 45-54 ani, cu venituri ale gospodăriei care face parte din cei 33% relativ mari și educație universitară.

În comparație putem observa faptul că tinerii cu educație postliceală sunt cei care ar demara o afacere, au încredere în faptul că pot demara și întreprinde afaceri noi, văzând oportunități în economie.

Tabel 4. Caracteristicile socio-demografice ale întreprinzătorilor consacrați (EB) (%)

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
SEX	**Bărbaţi**	3,34	2,94	3,40	2,08	6,28	5,98	**6,8**
	Femei	1,70	1,22	3,36	2,08	2,90	1,88	3,9
VÂRSTĂ	**18-24**	0,00	1,12	1,32	0,67	1,36	1,14	2,1
	25-34	1,74	1,17	3,45	1,73	4,95	5,00	3,8
	35-44	5,54	3,34	3,59	2,16	4,08	2,81	5,1
	45-54	1,87	2,12	4,85	2,65	5,58	5,85	**9,1**
	55-64	2,85	2,57	3,19	3,29	6,70	3,76	6,5
VENITUL GOSPODĂRIEI	**Mic (33%)**	0,28	0,48	0,67	0,09	1,30	0,79	1,3
	Mediu (33%)	0,63	1,19	0,35	0,58	2,10	1,91	3,2
	Mare (33%)	2,25	1,27	2,00	1,69	5,55	4,79	**10,1**
EDUCAȚIE	**Peste 8 clase (fără absolvire)**	1,18	1,54	1,39	0,89	0,50	1,73	1,9
	Peste 8 clase + absolvire	0,00	2,12	2,72	1,13	4,75	5,29	3,0
	Postliceal	2,07	3,16	6,07	5,26	5,31	4,63	9,0
	Universitar	4,57	1,74	4,77	5,38	7,91	5,84	**15,0**

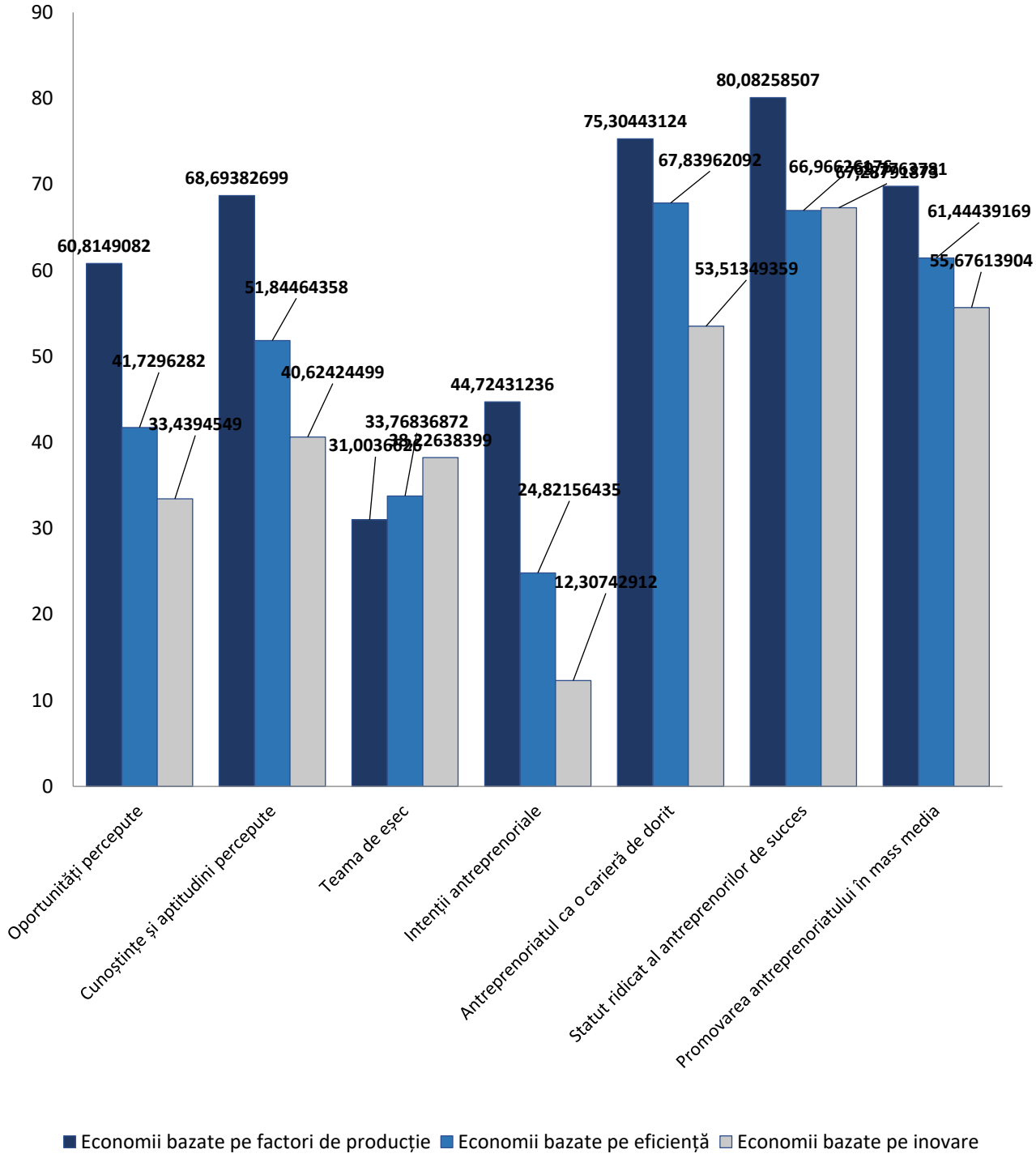
Sursă: GEM România 2007-2013, Adult Population Survey

4. Percepțiile individuale asupra activității antreprenoriale

Conform tabelelor 5 și 6, deciziile indivizilor de a înființa o firmă sunt influențate de mai mulți factori:

- ✓ percepția oportunităților în mediul lor,
- ✓ dacă au suficiente cunoștințe și abilități pentru demararea unei noi afaceri,
- ✓ dacă cunosc alte persoane implicate în activități antreprenoriale,
- ✓ dacă ar prefera un standard de viață uniform (predictibil),
- ✓ dacă consideră că afacerile noi de succes sunt bine promovate de către mass-media,
- ✓ dacă consideră că cei care au succes în pornirea unei afaceri noi au un nivel înalt de statut și respect,
- ✓ măsura în care teama de eșec le oprește în implicarea lor într-o activitate antreprenorială.

Tabel 5. Percepţii şi atitudini privind antreprenoriatul



Sursă: GEM, Raport global, 2014, pg. 28

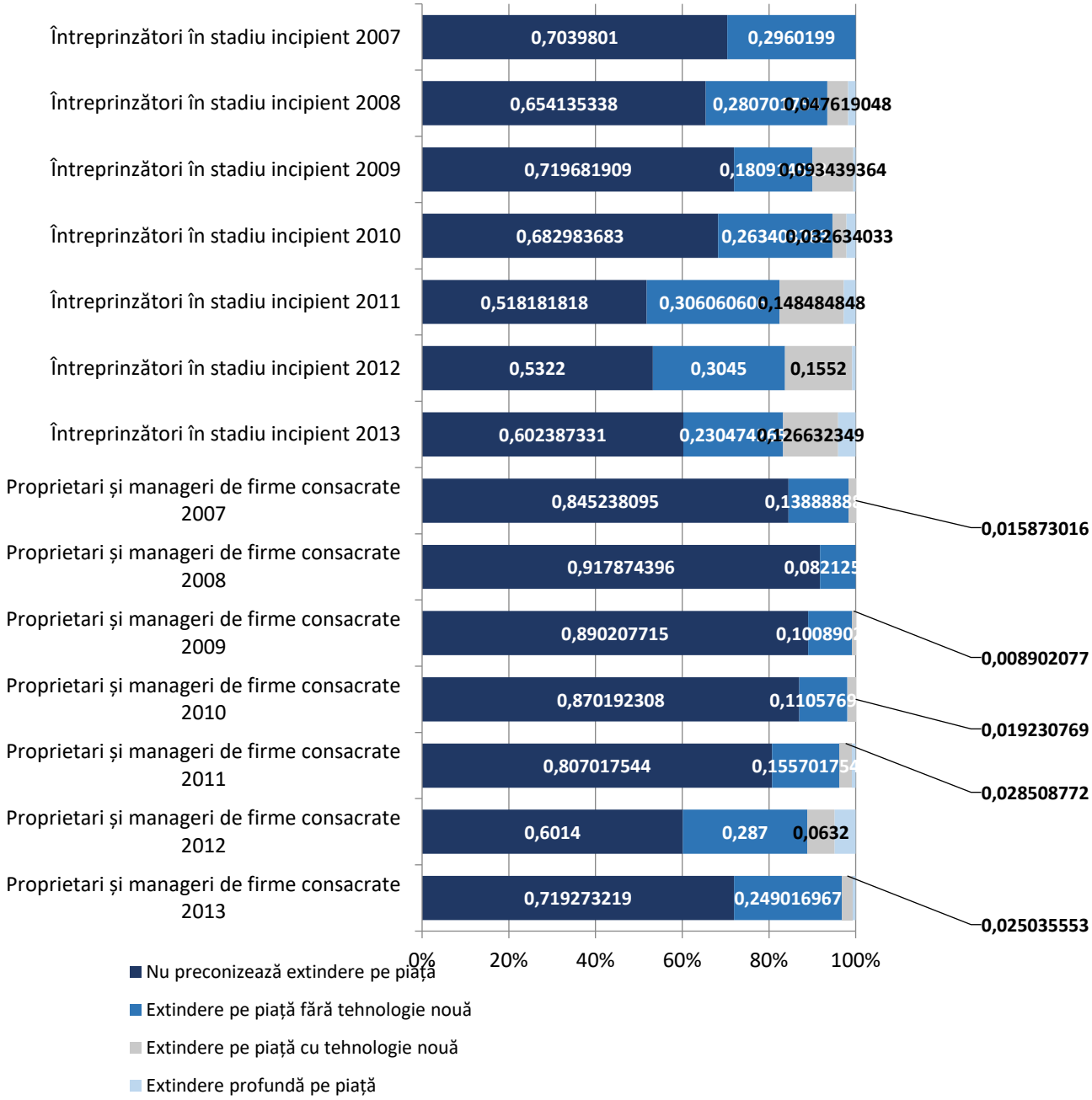
Tabel 6. Percepţiile individuale în România, 2007-2013 (%)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Teama de eşec i-ar face pe să nu pornească o afacere	28,3	41,5	50,4	45,99	43,05	45,05	46,0
Are cunoştinţele / abilităţile necesare pornirii unei afaceri	29,4	23,8	27,3	38,18	41,63	38,34	45,9
Cunoaşte o persoană care a pornit o afacere în ultimii doi ani	41,6	37,9	35,5	39,05	29,36	30,36	28,3
Toţi locuitorii preferă standardul de viaţă uniform-predictibil	46,6	48,8	49,3	57,32	59,37	68,63	69,7
Vede oportunităţi bune pentru pornirea unei afaceri în următoarele 6 luni	26,2	25,8	13,8	17,52	36,06	36,73	28,9
Pornirea unei afaceri este considerată a fi o bună alegere în carieră	62,5	68,5	67,2	65,50	69,42	71,15	73,6
Multe reflectări în mass media pentru noile afaceri	50,4	56,2	47,4	46,92	56,74	55,24	61,3

Sursă: GEM România, APS 2007-2013

În ceea ce privește percepțiile individuale în România în anul 2013 teama de eșec i-ar face pe 46,0% din totalul populației adulte să nu pornească o afacere, chiar dacă o pondere similară consideră că are cunoștințele și abilitățile necesare pornirii unei afaceri, în timp ce un număr impresionant (73,6%) consideră că pornirea unei afaceri este o bună alegere în carieră.

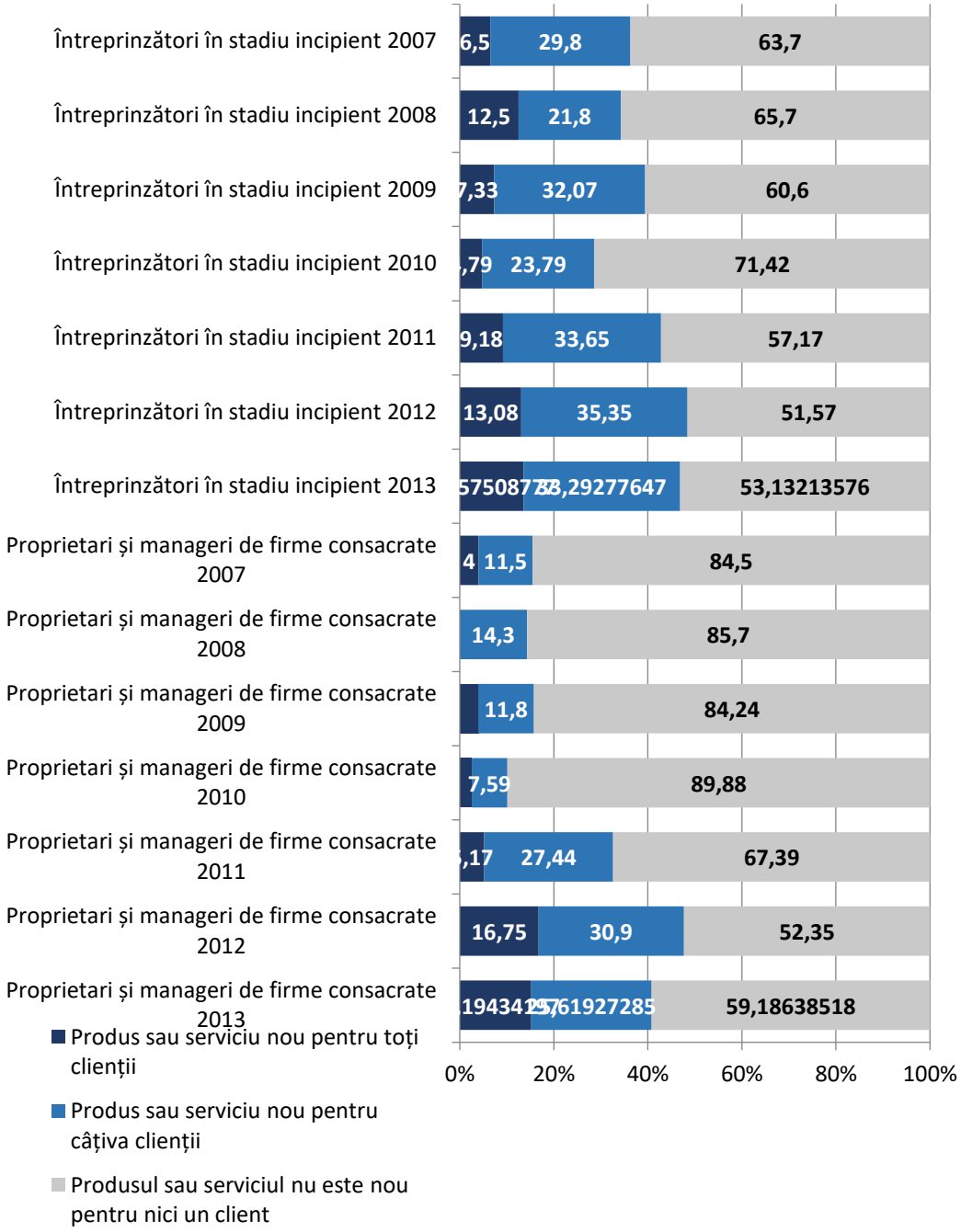
Tabel 7. Modul de extindere pe piață, 2007-2013



Sursă: GEM România, APS 2007-2013

Proprietarii și managerii consacrați sunt cei care nu preconizează o extindere profundă pe piață (de peste 70%), întreprinzătorii în stadiu incipient sunt mai încrezători, astfel 60% dintre ei nu preconizează o extindere semnificativă pe piață.

Tabel 8. Noutatea produselor sau serviciilor oferite, 2007-2013

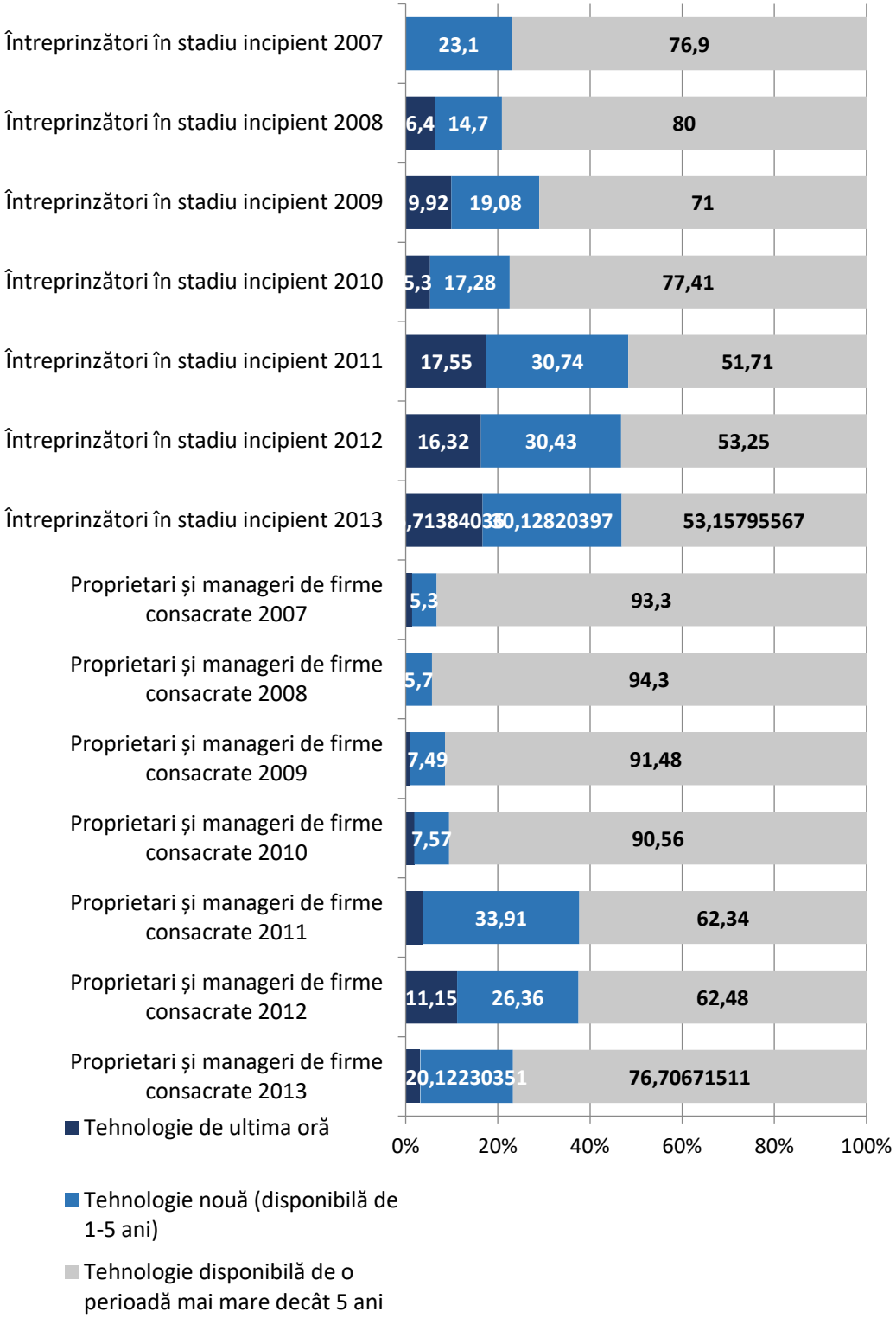


Sursă: GEM România, APS 2007-2013

În ceea ce privește natura produselor și serviciilor oferite clienților, putem observa că, nici întreprinzătorii în stadiu incipient, nici proprietarii și managerii de firme consacrate nu intenționează într-o proporție covârșitoare produse sau servicii noi pentru clienți. Prin urmare acestea nu sunt produsul unor inovări/descoperiri noi. În decursul anilor, rolul produselor / serviciilor și tehnologiilor a crescut semnificativ, în concordanță cu traiectoria de dezvoltare a țării. Până în anul 2007-2010 a ”fost suficientă copierea tehnologiilor aduse”, însă pe măsură ce înaintăm, și în țara noastră are un rol tot mai important implementarea noilor tehnologii sau invenții. Este suficient să ne uităm la dezvoltarea sectorului IT în ultimii ani.

Acest lucru este confirmat și de datele din următorul tabel (tabel 9) cu privire la nivelul noutății tehnologiei folosite.

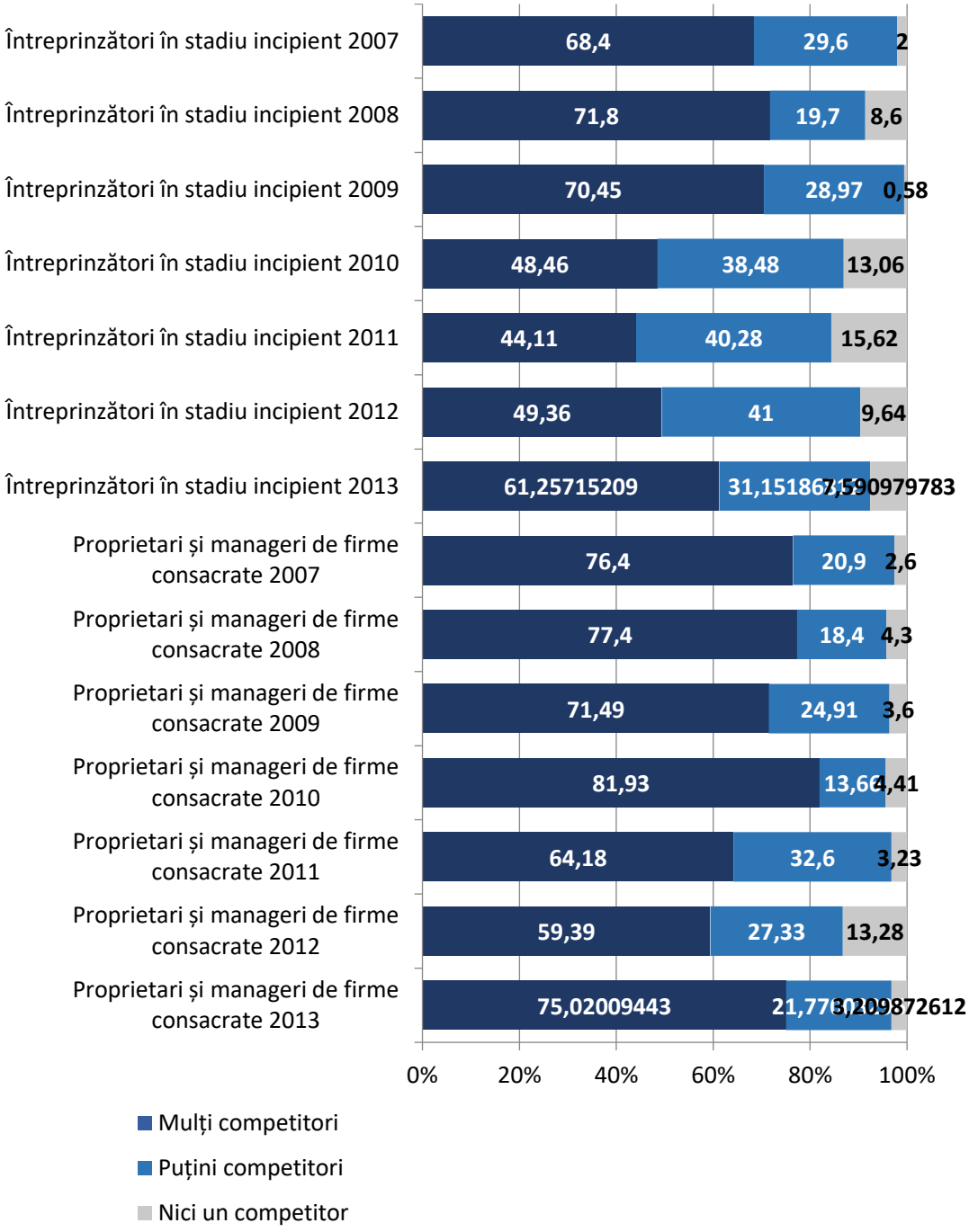
Tabel 9. Nivelul noutății tehnologiei folosite, 2007-2013



Sursă: GEM România, APS 2007-2013

Competiția în piață rămâne preponderent cu mulți competitori de-a lungul anilor între 2007-2013 atât în rândul întreprinzătorilor în stadiu incipient, cât și în cadrul proprietarilor și managerilor de firme consacrate.

Tabel 10. Nivelul competiției, 2007-2013



Sursă: GEM România, APS 2007-2013

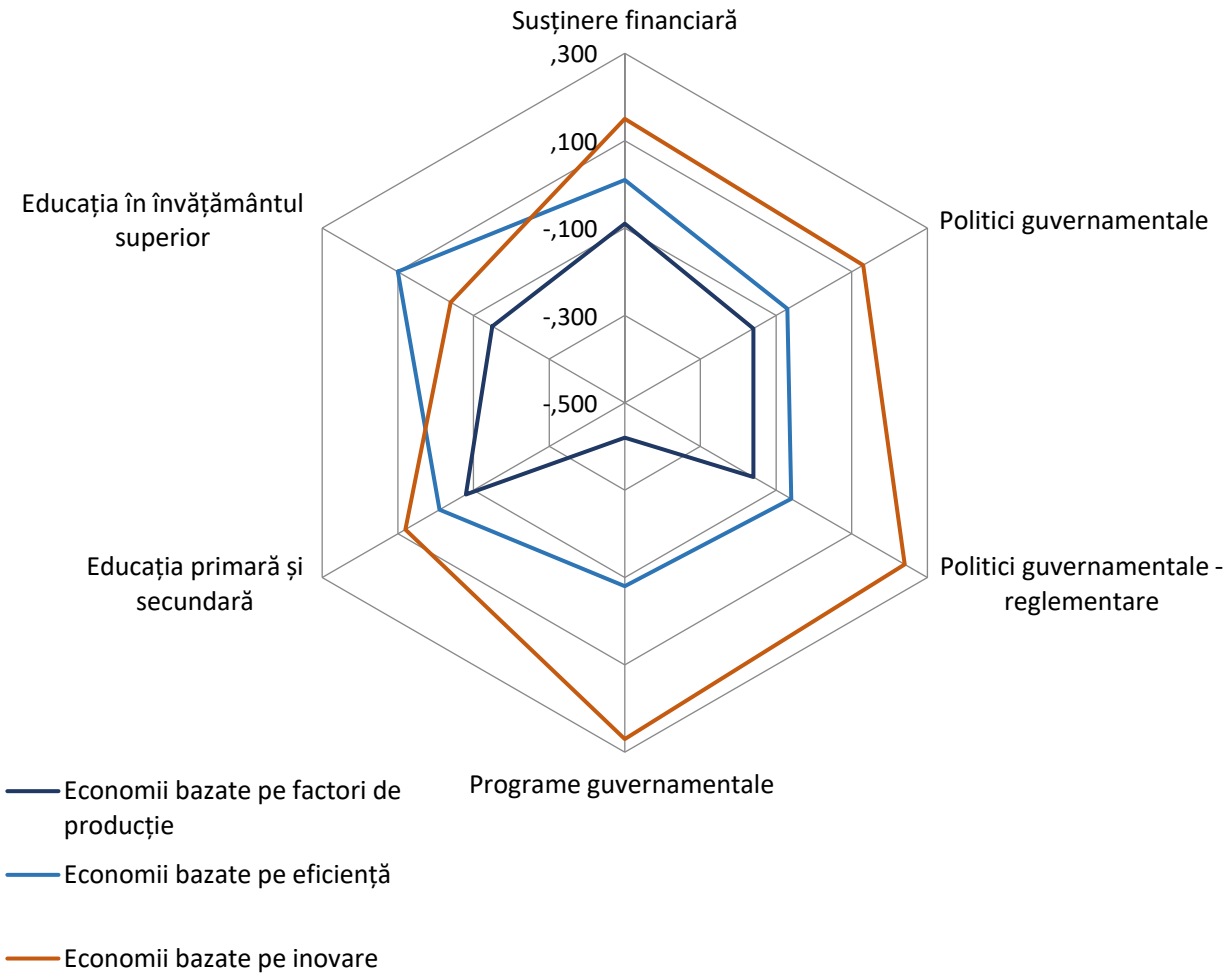
5. Interviul cu experţii naţionali(National Expert Survey, NES)

Condiţii ale cadrului antreprenorial (Entrepreneurial framework conditions, EFC):

- *EFC1: Susţinere financiară* - Disponibilitatea resurselor financiare, a acţiunilor şi a datoriilor, pentru firme noi şi în dezvoltare, incluzând alocaţiile şi subvenţiile.
- *EFC2: Politici guvernamentale* - Gradul în care politicile guvernamentale, reflectate în taxe sau reglementări, sau aplicarea lor, sunt neutre din punctul de vedere a mărimii sau încurajează firmele noi şi în dezvoltare.
- *EFC3: Programe guvernamentale antreprenoriale* - Prezenţa şi calitatea programelor directe pentru ajutarea firmelor noi şi în dezvoltare, la toate nivelele guvernului.
- *EFC4: Educaţia antreprenorială* - Gradul în care perfecţionarea din domeniul creării sau administrării firmelor mici, noi sau în dezvoltare este incorporată în sistemul educaţional şi de perfecţionare la toate nivelele. Studiile empirice ulterioare au arătat că există două sub-dimensiuni distincte ale acestei EFC: Educaţia şi perfecţionarea antreprenorială la nivelul învăţământului primar şi secundar, şi Educaţia şi perfecţionarea antreprenorială postşcolară.
- *EFC5: Transferul cercetării şi al dezvoltării* - Gradul în care cercetarea şi dezvoltarea naţională va duce la apariţia noilor oportunităţi comerciale şi dacă acestea sunt disponibile firmelor noi, mici şi în dezvoltare.
- *EFC6: Infrastructură comercială şi juridică* - Prezenţa serviciilor comerciale, de contabilitate şi a altor servicii legale şi instituţii care permit sau promovează apariţia afacerilor noi, mici sau în dezvoltare.
- *EFC7: Gradul de deschidere al pieţei interne* - Există două sub-dimensiuni distincte ale aceste EFC: schimbarea pieţei, adică gradul în care pieţele se schimbă în mod dramatic de la an la an, şi gradul de deschidere a pieţei, sau gradul în care firmele noi sunt libere să intre pe pieţe existente.
- *EFC8: Accesul la infrastructura fizică* - Uşurinţa accesului la resursele fizice disponibile – comunicare, facilităţi, transport, teren sau spaţiu – la un preţ ce nu discriminează firmele noi, mici sau în dezvoltare.

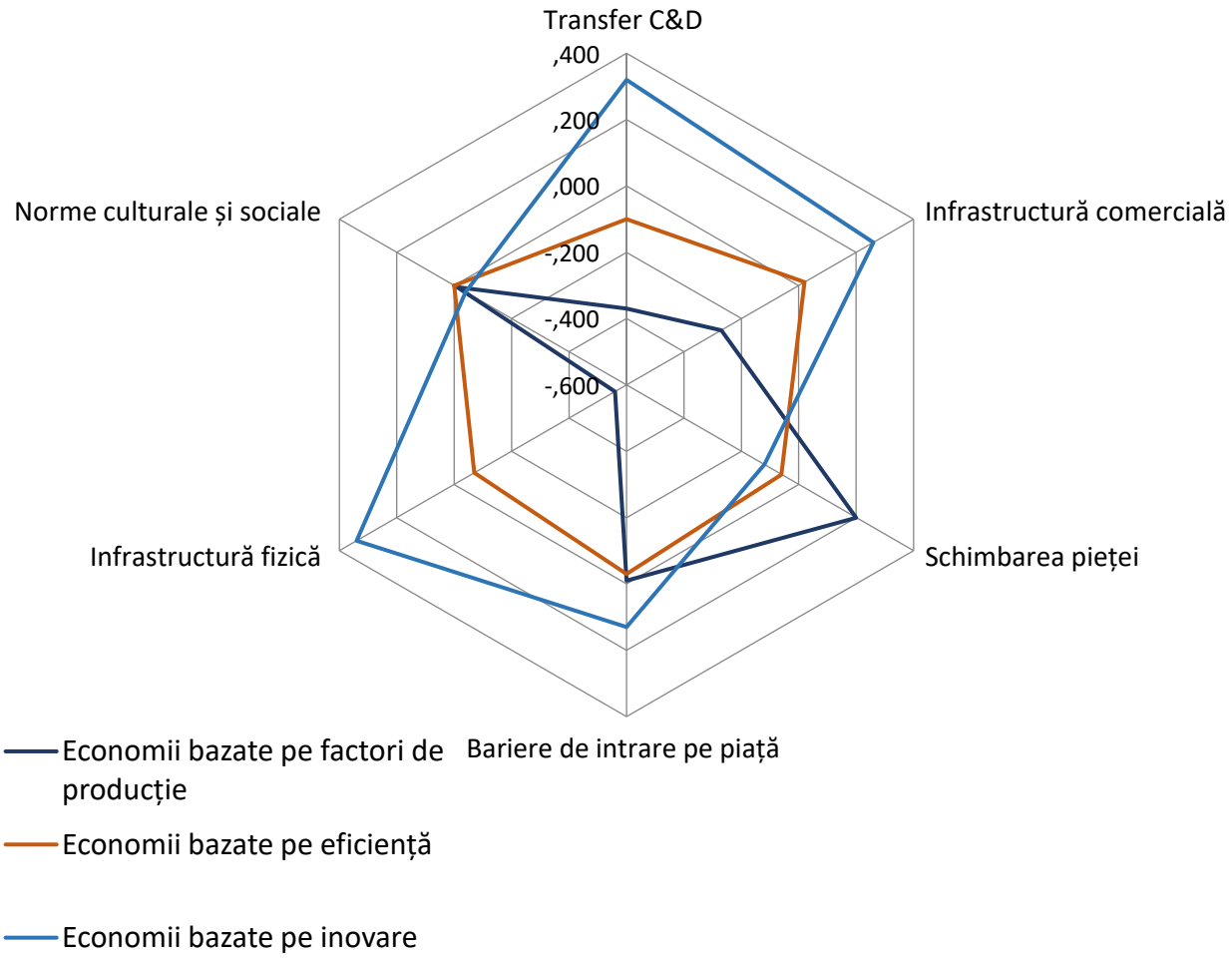
- *EFC9: Norme culturale şi sociale* - Gradul în care normele culturale şi sociale existente încurajează, sau nu descurajează, acţiunile individuale ce pot duce la apariţia noilor moduri de a realiza afaceri sau activităţi economice şi care pot, în schimb, duce la o dispersare a prosperităţii

Fig.4. Indicatori agregați privind condițiile cadrului antreprenorial (1)



Sursă: GEM, Raport global, 2014, pg. 48

Indicatori agregați privind condițiile cadrului antreprenorial (2)



Sursă: GEM, Raport global, 2014, pg. 48

Cadrul naţional al activităţii antreprenoriale în evaluarea experţilor naţionali în comparaţie cu media evaluărilor din Europa Centrală şi de Est (2013)

	Susţinere financiară	Politici guvernamen-tale	Politici guvernamen-tale - reglementare	Programe guverna-mentale	Educaţia primară şi secundară	Educaţia în învăţământul superior	Transfer C&D	Infrastructu-ră comercială	Schimbarea pieţei	Bariere de intrare pe piaţă	Infrastruc-tură fizică	Norme culturale şi sociale
Bosnia şi Herţegovina	2.2	2.0	1.8	2.0	2.0	2.6	1.9	2.7	3.4	2.0	3.3	2.2
Macedonia	2.3	2.6	2.9	2.5	2.3	3.0	2.4	3.0	3.0	2.4	3.5	2.8
Croaţia	2.3	2.2	1.8	2.5	1.9	2.6	2.1	2.7	3.6	2.1	3.5	2.0
Estonia	2.7	2.5	3.1	3.3	2.3	3.0	2.9	3.0	3.6	2.5	4.3	3.5
Ungaria	2.8	2.3	1.9	2.3	1.9	2.8	2.5	3.4	3.1	2.7	3.9	2.6
Latvia	2.9	2.9	3.0	3.0	2.7	3.3	2.4	3.4	2.6	3.0	4.1	3.1
Litvania	2.8	2.4	2.0	2.6	2.4	2.8	2.4	3.5	4.0	2.5	4.2	3.0
Polonia	2.7	2.6	2.1	2.7	1.8	2.4	2.1	3.0	3.8	2.8	3.6	2.8
România	**2.3**	**2.4**	**2.0**	**2.4**	**2.3**	**2.9**	**2.6**	**3.0**	**3.3**	**2.7**	**2.9**	**2.3**
Slovacia	2.2	1.9	1.9	2.2	1.9	2.8	1.9	2.8	3.0	2.5	3.9	1.9
Medie	*2.6*	*2.4*	*2.2*	*2.6*	*2.2*	*2.8*	*2.4*	*3.1*	*3.4*	*2.6*	*3.8*	*2.7*

Sursă: GEM 2013, National Expert Survey

6. Provocări privind antreprenoriatul

Activitatea antreprenorială în stadiu incipient este un motor crucial pentru o economie caracterizată de dinamism, un motor al creșterii economice, și este caracterizată de rezistență și dinamism pentru a le depăși șocurile din economie.

În ultimul deceniu trecerea de la o economie mai mult ”gestionată” la o economie antreprenorială este printre cele mai importante provocări cu care s-a confruntat atât economia țării noastre, cât și economiile dezvoltate.

Această provocare este strâns legată de importanța tot mai crescândă a capitalului uman și intelectual (în condițiile digitalizării și inteligenței artificiale) pentru crearea bunăstării. Cele mai notabile semne ale acestei schimbări sunt:

- Cunoașterea, respectiv abilitățile dobândite prin experiență și educație, înțelegere teoretică și practică-înlocuiește capitalul fizic și muncă, ca forțe cheie a creșterii economice;

- Factorii principali în crearea de noi cunoștințe sunt mai degrabă indivizii decât firmele;

- Alături de firmele mari și cele mici și noi joacă un rol important în transpunerea cunoștințelor nou create în bunuri și servicii comercializabile

- Politica antreprenorială mai mult decât cea industrială vizează promovarea inovației și facilitarea start-up-ului cu potențial ridicat de creștere.

Rezultatele interviurilor cu experții naționali(*National Expert Survey, NES***)** scot în evidență necesitatea unui sprijin mai mare acordat antreprenorilor de politicile guvernamentale; promovarea educației antreprenoriale mai ales în învățământul primar și secundar; schimbarea normelor culturale și sociale privind antreprenoriatul; ușurarea accesului la diferite surse de finanțare.

Politicile antreprenoriale europene au identificat trei factori care răspund acestor cerințe:

1. Accent în politici pe IMM-uri;

2. Accent pe inovare prin IMM-uri;

3. Accent pe IMM-uri cu un potențial de creștere ridicată

Discuțiile cu experții naționali reflectă evoluția în înțelegerea rolurilor variate pe care antreprenoriatul le poate juca în economie.

Cu toate acestea, deși fiecare dintre acești factori adaugă elemente importante la instrumentele politicilor economice, niciunul dintre ele nu oferă singur răspunsuri definitive la provocările diverse și variate cu care se confruntă economia unei țări, în timp ce încearcă să pună în aplicare politici pentru a spori dinamismul și competitivitatea economiei.

Trebuie luate în considerare două curente la nivel European în ceea ce privește ”*Entrepreneurship Ecosystems*”, care se concetrează pe politicile de sprijinire a antreprenoriatului, și ”*Systems of Entrepreneurship*” din perspectiva politicilor, care atrag atenția asupra dinamicii antreprenoriale, care conduc în cele din urmă la creșterea productivității(Szerb L. si al., 2018). Cele două sisteme sunt complementare, iar rezultatele indicatorilor GEM pot contribui la consolidarea lor la nivel European.

Bibliografie

1. Global Entrepreneurship Monitor (GEM), Global Report, 2014,
2. Global Entrepreneurship Monitor (GEM), Raport Romania, 2007-2014
3. Opinii BNR: *Ce este și cum se măsoară activitatea antreprenorială prin cercetarea ” Monitorizarea globală a antreprenoriatului”*
4. Xavier, S. R., Kelley, D., Kew, J., Herrington, M., Vorderwülbecke, A. (2013), Global Entrepreneurship Monitor. 2012 Global Report, Babson College, Universidad del Desarrollo, Universiti Tun Abdul Razak and Global Entrepreneurship Research Consortium (GERA).
5. Amorós și Bosma, (2014), Global Entrepreneurship Monitor 2013 Global Report.
6. Ács și Szerb, (2007), Entrepreneurship, Economic Growth and Public Policy, Small Business Economics, Vol. 28,
7. Wennekers, S, van Stel, A.J, Carree, M.A, Thurik, A.R. (2010), The relationship between entrepreneurship and economic development: Is it U-Shaped?, Foundations and Trends in Entrepreneurship
8. László Szerb, Zoltan J. Acs, Éva Komlósi, Gábor Márkus, Gábor Rappai, Zsófia Vörös, Balázs Páger(2018), The Global Entrepreneurship Index (GEI) – European dataset

Anexa 1.

Glosar de termeni

- **Întreprinzători în formare:** Implicaţi în mod activ în înfiinţarea unei firme.
- **Proprietari-manageri de firme noi:** Proprietari şi manageri de firme noi cu o vechime între 4 şi 42 de luni.
- **Antreprenori în stadiu incipient (TEA) -** cel mai important indicator GEM: Procentul populaţiei cu vârsta cuprinsă între 18-64 ani, formată din întreprinzători în formare și din proprietarii-managerii de firme noi.
- **Proprietari-manageri de firme consacrate:** Formată din proprietari-manageri de firme consacrate, care deţin şi administrează o firmă care a plătit salarii sau a efectuat orice alte plăţi către proprietar pentru o perioadă mai mare de 42 de luni.
- **Întreprinzători motivaţi de oportunitate**
- **Întreprinzători motivaţi de necesitate**